

Halina Dudzińska

Towarzystwo Kultury im. J. M. Gosłara w Kolbuszowej

Rocznik Kolbuszowski 1, 7-22

1986

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TOWARZYSTWO KULTURY
IMIENIA JULIANA MACIEJA GOSLARA
W KOLBUSZOWEJ

Towarzystwo Kultury im. Juliana Macieja Goslara w Kolbuszowej powstało w latach 1956—1957 jako Towarzystwo Opieki nad Zabytkami Przyrody i Kultury im. Juliana Macieja Goslara. Obecną nazwę przyjęło ono na IV Zjeździe Towarzystwa Opieki nad Zabytkami w 1972 roku.

Towarzystwo Opieki nad Zabytkami im. J. M. Goslara zrodziło się z inicjatywy grupy miłośników Kolbuszowej i jej regionu, ludzi przejętych społeczną ideą ratowania od zniszczenia i utrwalenia w pamięci nielicznych tutejszych zabytków przeszłości. Sprawą tą zajął się głównie, z inspiracji braci Jana i dr Kazimierza Skowrońskich, pamiętających działalność kolbuszowskich towarzystw społecznych z okresu II Rzeczypospolitej Polskiej, Maciej Skowroński, syn Jana, pełniący w 1956 roku funkcję sekretarza propagandy Komitetu Powiatowego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kolbuszowej.

Dzięki staraniu Macieja Skowrońskiego powstał w czerwcu 1956 roku Powiatowy Komitet Opieki nad Zabytkami pod przewodnictwem Ob. Władysława Kukulskiego, przewodniczącego Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kolbuszowej. Na posiedzeniu Komitetu w październiku tego roku powołano Tymczasowy Zarząd Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przyrody i Kultury w Kolbuszowej, złożony z piętnastu osób. Byli to: dr Kazimierz Skowroński — historyk i polonista, nauczyciel technikum Rolniczego w Weryni koło Kolbuszowej, Jan Skowroński — nauczyciel biologii w Liceum Ogólnokształcącym, Maciej Skowroński — jak już podano pracownik KP PZPR, Jerzy Dziuba — kierownik Wydziału Kultury Prezydium PRN, Czesław Byczek — pracownik Komitetu Miejskiego PZPR, Michał Hawro — pracownik KP PZPR, mgr Henryk Książek — pracownik Prezydium PRN, prawnik, Władysław Kukulski, Joanna Krzaklewska — pracownik Szpitala Powiatowego, Eugenia Maciągowa — pracownik Wydziału Organizacyjnego Prezydium PRN, Franciszek Mazur — kierownik Szkoły Podstawowej nr 1, Stanisław Ochorok — kierownik szkoły w Dzikowcu, Jan Sarapuk — kierownik Szkoły Podstawowej Nr 2 w Kolbuszowej, Marian Trznadel — inspektor szkolny i Jan Kazimierz

Walicki z Sokołowa Młp., drugiego miasta w powiecie kolbuszowskim kierownik szkoły we wsi Posuchy koło Raniszowa.

Tymczasowy Zarząd Towarzystwa Opieki nad Zabytkami w Kolbuszowej przyjął imię Juliana Macieja Goslara, bojownika o wolność Polski i o sprawiedliwość społeczną, który żył w latach 1820—1852 i posiadał związki rodzinne z Kolbuszową. Zarząd opracował też program działalności Towarzystwa i jego statut. Statut przygotowali Czesław Byczek i mgr praw Stanisław Dyło. Następnie Tymczasowy Zarząd Towarzystwa zwrócił się do Wydziału Spraw Wewnętrznych Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie z prośbą o zarejestrowanie Towarzystwa Opieki nad Zabytkami im. Juliana Macieja Goslara w Kolbuszowej. Stało się to w dniu 15 marca 1957 roku i tę datę przyjmowało się dotąd za datę powstania Towarzystwa Opieki nad Zabytkami i Towarzystwa Kultury w Kolbuszowej. Towarzystwo to powstało jako jedno z pierwszych stowarzyszeń regionalnych w województwie rzeszowskim i na jego statucie wzorowały się powstające później towarzystwa regionalnej

Kolbuszowskie Towarzystwo Opieki nad Zabytkami rozpoczęło działalność. Tymczasowy Zarząd stał się stałym Zarządem. Na czele jego stanęło Prezydium w składzie: dr Kazimierz Skowroński, od stycznia 1957 r. poseł do Sejmu PRL — prezes, Marian Trznadel — zastępca prezesa, Maciej Skowroński — sekretarz i Eugenia Maciągowa — skarbnik. Siedziba Towarzystwa mieściła się początkowo w jednym z pomieszczeń Powiatowego Domu Kultury (PDK), a początki jego pracy nie były łatwe. Brakowało ludzi, doświadczeń, środków materialnych. Terenem działania Towarzystwa miały być - miasto Kolbuszowa i powiat kolbuszowski. Zarząd Towarzystwa opublikował apel do Kolbuszowian mówiący o powstaniu Towarzystwa i wzywający ich do wstąpienia do niego. Odniosło to skutek. Wnet Towarzystwo posiadało ponad sześćdziesięciu członków, głównie nauczycieli, lekarzy i innych pracowników tutejszych instytucji. Praca Towarzystwa Opieki nad Zabytkami im. J. M. Goslara poszła w czterech kierunkach, a mianowicie:

1. W kierunku opieki nad zabytkami przyrody i kultury w Kolbuszowej i jej okolicy;
2. W kierunku zbierania pamiątek z przeszłości z myślą o utworzeniu w Kolbuszowej Muzeum Regionalnego;
3. W kierunku prowadzenia badań archeologicznych;
4. W kierunku prowadzenia działalności kulturalnej, informacyjnej, propagandowej i wydawniczej.

W zakresie opieki nad zabytkami przyrody Zarząd Towarzystwa dokonał spisu starych drzew pozostałych z dawnej Puszczy Sandomierskiej w Kolbuszowej, oznaczył je tabliczkami i starał się u władz o ich ochronę. Zarząd zainteresował się też starymi budynkami w Kolbuszowej i jej okolicy; zbierał ich fotografie, wiadomości o nich, zamówił u miejscowych

1. Dr Kazimierz Skowroński.

plastyków kilkanaście akwael przedstawiających zabytkowe dworki i kościoły. Maciej Skowroński, od roku 1957 kierownik Wydziału Kultury Prezydium Powiatowej Rady Narodowej dążył do utworzenia w Kolbuszowej Muzeum Etnograficznego. Podjął wspólnie z Jerzym Majewskim, artystą-plastykiem z Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie penetrację wsi w powiatach: kolbuszowskim, tarnobrzeskim i nizańskim w poszukiwaniu eksponatów do Muzeum. W akcji tej uczestniczyli też dr Kazimierz Skowroński, Zenon Stępień — kierownik PDK i Józef Niezgoda — pracownik PDK.

Postanowiono, że kolbuszowskie Muzeum będzie Regionalnym Muzeum Lasowiaków. Lasowiakami nazywano dawnych mieszkańców Puszczy Sandomierskiej.

Dzięki staraniu Macieja Skowrońskiego w grudniu 1958 roku otwarto w Powiatowym Domu Kultury w Kolbuszowej Wystawę Sztuki Ludowej Lasowiaków, zorganizowaną przez Wydziały Kultury Prezydium WRN

w Rzeszowie i PRN w Kolbuszowej. Wystawa ta stanowiła załączek Muzeum w Kolbuszowej. W grudniu 1958 r. Zarząd Towarzystwa Opieki nad Zabytkami wystąpił z prośbą do Prezydium PRN w Kolbuszowej o przyznanie mu lokalu na Muzeum.

W tym czasie Towarzystwo już okrzepło i liczyło ponad stu pięćdziesięciu członków. Płacili oni ustaloną składkę roczną. Towarzystwo zaczęło otrzymywać również dotacje pieniężne z Wydziału Kultury PRN i WRN

Na skutek starań w marcu 1959 roku dostało Towarzystwo na pomieszczenie muzealne piętro byłej synagogi żydowskiej w Kolbuszowej przy ul. Piekarskiej 19, stanowiące dotąd magazyn Powiatowego Zarządu Gminnej Spółdzielni, jej Biura Skupu.

W kwietniu tego roku otwarto Muzeum Regionalne Lasowiaków w Kolbuszowej w trzech izbach na piętrze synagogi. Ekspozycja zawierała meble kolbuszowskie, wiejskie sprzęty domowe zwłaszcza skrzynie „wian-ne”, narzędzia rolnicze, kłusownicze i łowieckie, komplet starych uli oraz przedmioty uzyskane z odkrytego w tym czasie cmentarzyska łużyckiego w przysiółku Jamnica koło Trzęsówki. Duży wkład pracy w przygotowanie ekspozycji włożyli: Maciej Skowroński - jej projektodawca, Józef Niezgoda, Zenon Stępień i członkowie amatorskiego zespołu teatralnego z PDK, kierowanego przez mgr Michała Czartoryskiego, nauczyciela Liceum Ogólnokształcącego. Na posiedzeniu Zarządu Towarzystwa Opieki nad Zabytkami w dniu 5 maja 1959 roku wybrano Macieja Skowrońskiego opiekunem Muzeum w Kolbuszowej.

W latach sześćdziesiątych Muzeum to otrzymało również parter budynku synagogi. Dzięki funduszom przyznanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Towarzystwo przeprowadziło gruntowny remont całego pomieszczenia muzealnego, poczem urządziło xv dużej sali na jego parterze nową ekspozycję, zawierającą pamiątki z okresu II wojny światowej i okupacji niemieckiej na ziemiach polskich, okupacji na ziemi kolbuszowskiej, dowody martyrologii jej ludności. Przeniesiono też do Muzeum siedzibę Towarzystwa i założono w nim bibliotekę, liczącą siedemset tomów.

Część urządzeń biurowych, część eksponatów muzealnych i książek otrzymało Towarzystwo od mieszkańców Kolbuszowej w drodze darowizn, część zakupiło. Między innymi dostało pergaminowy dokument z 1700 r. wydany przez Józefa Karola Lubomirskiego, mówiący o założeniu miasta Kolbuszowej. Bezcenny ten dokument uniknął spaleniom przez Niemców, czemu uległy inne kolbuszowskie dokumenty i od początku wojny znajdował się w rękach prywatnych. Dla udostępnienia Muzeum zwiedzającym, członkowie Towarzystwa pełnili w nim bezpłatne dyżury.

Muzeum w Kolbuszowej było bardzo potrzebne. Zostało przyjęte przez wielu mieszkańców miasta i powiatu z dużym zainteresowaniem i uznaniem. Najwięcej odwiedzała go młodzież szkolna pod opieką nauczycieli. Świadczy o tym zachowana do dzisiaj księga pamiątkowa. W wyniku

starzeń Zarządu Towarzystwa Opieki nad Zabytkami i Wydziału Kultury Prezydium Powiatowej Rady Narodowej, badania archeologiczne na terenie powiatu kolbuszowskiego podjął w 1959 roku mgr Kazimierz Moskwa, pracownik Muzeum Okręgowego w Rzeszowie. Zaczęły się one od odkrycia w lecie tego roku, przez rolnika z Jamnicy koło Trzęsówki starych naczyń. Zawiadomił o tym Wydział Kultury w Kolbuszowej i Maciej Skowroński, dr Kazimierz Skowroński i mgr Kazimierz Moskwa oraz inni podjęli kopanie i odkryli cmentarzysko z okresu kultury łużyckiej (I tysiąclecie p.n.e.). Cmentarzysko posiadało 336 grobów ciałopalnych. Zawierały one 461 glinianych urn z prochami ludzkimi (niektóre z nich były zniszczone), 138 przedmiotów z brązu i 18 przedmiotów z żelaza. Odkrycie cmentarzyska w Jamnicy było, według p. Kazimierza Moskwy, ważnym wydarzeniem w archeologii europejskiej. Później prowadził on jeszcze badania w Kopciach i Płazówce. Ich wyniki opublikował dr Kazimierz Moskwa w 1973 roku w broszurce „Pradzieje powiatu kolbuszowskiego”, następnie w innych pracach.

Urny z Jamnicy wzbogaciły Muzeum Regionalne Lasowiaków w Kolbuszowej i inne Muzea, a druki Kazimierza Moskwy mają duże znaczenie dla historii naszego regionu.

Zarząd Towarzystwa Opieki nad zabytkami w Kolbuszowej prowadził od początku działalność kulturalną na rzecz środowiska. Jedną z jej form było wygłaszanie odczytów i prelekcji w bibliotekach, szkołach i świetlicach gminnych, a także na konferencjach rejonowych, w Ogniskach Związku Nauczycielstwa Polskiego. Odczyty dotyczyły głównie zagadnień z przeszłości i teraźniejszości Kolbuszowej, a wygłaszali je: dr Kazimierz Skowroński, Maciej Skowroński, mgr Michał Czartoryski, Genowefa Kurdowa — nauczycielka Liceum Ogólnokształcącego, członek Towarzystwa, Franciszek Mazur — kierownik Szkoły Podstawowej nr 1 w Kolbuszowej i inni. Nadawano też audycje przez miejscowy radiowęzeł.

W roku 1959 współdziałano aktywnie w przygotowaniu obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego. Zorganizowany „Uniwersytet Tysiąclecia” w Powiatowym Domu Kultury skupił 39-osobową grupę dorosłych Kolbuszowian i trochę młodzieży z Liceum Ogólnokształcącego.

Zarząd Towarzystwa zaproponował tutejszym władzom powiatowym, politycznym i administracyjnym urządzenie w 1961 roku uroczystości 300-lecia nadania Kolbuszowej praw miejskich.

We wrześniu 1960 roku Towarzystwo Opieki nad Zabytkami im. J. M. Gosłara w Kolbuszowej odbyło swój I Walny Zjazd. Oprócz licznie przybyłych członków Towarzystwa z zaproszonych gości uczestniczyli w nim dr Franciszek Błoński — dyrektor Muzeum Okręgowego w Rzeszowie i mgr Kazimierz Moskwa.

Żywa dyskusja na Zjeździe wykazała, że istniejące od czterech lat Towarzystwo Opieki nad Zabytkami jest ważnym czynnikiem rozwijania

życia kulturalnego, pogłębiania wiedzy o regionie i budzenia przywiązania do niego. Zjazd podjął cały szereg postanowień; dokonał poprawek w Statucie Towarzystwa, domagał się prowadzenia amatorskich badań przeszłości Kolbuszowej i jej okolicy, podjęcia pracy wydawniczej, upowszechniającej te badania, rozwijania pracy oświatowej.

Powołano do życia trzy sekcje Towarzystwa: historyczną pod przewodnictwem Macieja Skowrońskiego i przyrodniczą pod przewodnictwem prof. Jana Skowrońskiego. W skład wybranego przez Zjazd nowego Zarządu Towarzystwa weszli: dr Kazimierz Skowroński - prezes, Jerzy Przywara - inspektor szkolny, zastępca prezesa, Maciej Skowroński - sekretarz, Eugenia Maciągowa - skarbnik i księgowy, Marian Dudek - nauczyciel, Michał Hawro, inż. Adam Kardyś, mgr Henryk Książek - przewodniczący Prezydium PRN, Bronisław Kuczyński - kierownik Zarządu Powiatowego Związku Młodzieży Wiejskiej, Joanna Krzaklewska, Genowefa Kurdowa, Franciszek Mazur, Jan Sarapuk, Jan Skowroński i Jan Kazimierz Walicki. Wybrano też Komisję Rewizyjną (mgr Halina Dudzińska - nauczycielka LO, J. Pietrzak - pracownik Inspektoratu i Julian Tunia - nauczyciel) oraz Sąd Koleżeński.

W lutym 1961 roku Prezydium Powiatowego i Miejskiego Frontu Jedności Narodu powołały, zgodnie ze staraniem Towarzystwa, Komitet Obchodu Trzechsetlecia Kolbuszowej. Główne uroczystości obchodu odbyły się we wrześniu tego roku w czasie wprowadzenia po raz pierwszy „Dni Kolbuszowej”. Zorganizowano wtedy w naszym mieście wiele imprez kulturalnych. Szczególnie miło wypadło ognisko harcerskie.

W 1961 roku Zarząd Towarzystwa zorganizował konkurs fotograficzny pt. „Kolbuszowa jest piękna”. Najlepsze prace zostały nagrodzone, a wszyscy uczestnicy konkursu otrzymali dyplomy.

Po I Zjeździe Towarzystwa Opieki nad Zabytkami w Kolbuszowej Zarząd Towarzystwa podjął pracę wydawniczą. W latach 1961—1970 przygotował i wydrukował na powielaczu jedenaście numerów pisma nazwanego „Biuletynem”. Biuletyny zawierały różne artykuły z dziejów Kolbuszowej i jej okolicy, pisane przez dr Kazimierza Skowrońskiego, Macieja Skowrońskiego i inne osoby. Przedstawiono też w nich historię Sokołowa Małopolskiego, Niwisk i Ostrów Tuszowskich.

Wydanie Biuletynów stanowiło wielkie osiągnięcie Towarzystwa i Kolbuszowej. Choć niezbyt starannie wydane, odegrały wielką rolę w sprawie upowszechnienia w tutejszym środowisku wiadomości o Kolbuszowej i jej okolicy. Były i są one nadal jedynym źródłem wiadomości o nich. Wsiąkły w teren i są poszukiwane, zwłaszcza przez studiującą w Rzeszowie młodzież, jak białe kruki.

Zarząd Towarzystwa Opieki nad Zabytkami pragnął też, prawie od początku swojej działalności, starać się o wydanie monografii Kolbuszowej. Dr Kazimierz Skowroński zgromadził do niej dużo materiałów.

W latach sześćdziesiątych część z nich oddano do recenzji do Rzeszowa, ale niestety one tam zaginęły.

Oprócz wyżej wymienionych prac, niektórzy członkowie dalej dawali odczyty i prelekcje, uczestniczyli we wszystkich poczynaniach kulturalnych kolbuszowskich władz i podjęli współpracę z towarzystwami regionalnymi powstałymi w województwie rzeszowskim. Nawiązali kontakty z Kołem Miłośników Regionu Lasowskiego w Stalowej Woli i Towarzystwem Miłośników Ziemi Mieleckiej w Mielcu. W roku 1962 Maciej Skowroński wyjechał z Kolbuszowej i obowiązki sekretarza Towarzystwa przejęła Zofia Chodorowska nauczycielka Liceum Ogólnokształcącego.

II Walny Zjazd Towarzystwa Opieki nad Zabytkami im. J. M. Gosłara w Kolbuszowej odbył się we wrześniu 1964 roku. W składzie Zarządu prezes, jego zastępca i większość członków pozostali ci sami, podobnie jak i członkowie Komisji Rewizyjnej i Sądu Koleżeńskiego. Podobnie skład Zarządu Towarzystwa nie uległ zmianie i na III jego Zjeździe odbytym w grudniu 1968 roku.

Zarząd Towarzystwa prowadził Muzeum, wydawał biuletyn, organizował odczyty, spotkania, współpracował z tutejszymi instytucjami kulturalnymi i sąsiednimi towarzystwami regionalnymi. Utrzymanie powiększającego się Muzeum zaczęło przerastać możliwości Towarzystwa, stąd jego Zarząd zaczął starać się o upaństwowienie Muzeum.

Regionalne Muzeum Lasowiaków w Kolbuszowej zostało upaństwowione z dniem 9 stycznia 1970 roku. Początkowo nie znaleziono dla niego dyrektora i nadal opiekowało się nim Towarzystwo Opieki nad Zabytkami. Dopiero na początku 1972 roku dyrekcję objął Maciej Skowroński, który powrócił do Kolbuszowej. Zarząd Towarzystwa Opieki nad Zabytkami przekazał Dyrekcji Muzeum budynek muzealny, będące w nim sprzęty, eksponaty i książki tak dokładnie, że nie wymówił sobie nawet jednej izby na własne pomieszczenie. Odtąd Towarzystwo stało się gościem Muzeum i tak jest do dzisiaj. Ale obydwie te instytucje współpracowały i współpracują z sobą w przyjacielski sposób.

W maju 1972 roku odbył się IV Zjazd Towarzystwa Opieki nad Zabytkami w Kolbuszowej. Na tym Zjeździe zmieniono nazwę tego Towarzystwa na Towarzystwo Kultury im. Juliana Macieja Gosłara. Zdawało się, że nazwa ta jest bardziej odpowiednia dla kolbuszowskiego towarzystwa regionalnego, zajmującego się bardziej pracą kulturalną niż opieką naci nielicznymi u nas zabytkami przeszłości. Dzisiaj członkom Zarządu przychodzi na myśl, że szkoda, iż nie przyjęli oni wtedy dla swojego towarzystwa nazwy Towarzystwo Przyjaciół Kolbuszowej. Taka nazwa była by najbliższa Kolbuszowianom i przyciągałaby ich do towarzystwa regionalnego. Nazwa Towarzystwo Kultury nie zachęca do wstąpienia do niego ludzi nie związanych z działalnością kulturalną.

W skład Zarządu Towarzystwa weszli: dr Kazimierz Skowroński —

prezes, Stanisław Gil - pracownik KP PZPR - zastępca prezesa, Czesław Bogacz - pracownik Biblioteki Powiatowej - sekretarz, Eugenia Maciągowaskarbnik i księgowy, mgr Michał Czartoryski, mgr Halina Dudzińska, Joanna Krzaklewska i Bronisław Kuczyński - dyrektor Biblioteki Powiatowej, Franciszek Mazur, Józef Niezgoda, Jan Skowroński, Kazimierz Wesołowski - pracownik KP PZPR i Maria Wrona z Biblioteki Powiatowej. Towarzystwo Kultury w Kolbuszowej kontynuowało formy działalności Towarzystwa Opieki nad Zabytkami. Zbierało materiały do nowego biuletynu, uczestniczyło w obchodach „Dni Kolbuszowej”, dawało odczyty, prelekcje.

W 1973 roku dr Kazimierz Skowroński i Dyrekcja Biblioteki Powiatowej zorganizowali Klub Dyskusyjny przy tej Bibliotece. Skupił on grono nauczycieli czynnych i emerytowanych w celu rozwijania czytelnictwa książek i prowadzenia nad nimi dyskusji. Przewodniczącym Klubu został dr Kazimierz Skowroński. Klub zbierał się co miesiąc na spotkania. Z biegiem czasu członkowie jego bardzo się zżyli i polubili te zebrania. Zaczęto też robić na nich odczyty na różne tematy. Zapraszano do ich wygłaszania i zaprasza się do dzisiaj naukowców i redaktorów pism z Rzeszowa Dużo prelekcji dawał dr Kazimierz Skowroński. W tym samym mniej więcej czasie powstał Klub Seniora - skupiający w celach kulturalno-towarzyskich przy Powiatowym Domu Kultury emerytów z różnych zawodów. W tym klubie dr Kazimierz Skowroński też dawał dużo prelekcji oraz organizował wycieczki.

W lecie 1974 roku Towarzystwo Kultury w Kolbuszowej znalazło się w gronie organizatorów Rzeszowskiego Towarzystwa Kultury w Rzeszowie, będącego federacją wszystkich towarzystw regionalnych z województwa rzeszowskiego. Rzeszowskie Towarzystwo Kultury zaczęło intensyfikować działalność tych towarzystw i otaczać je opieką. Nie doczekał tego jednak dr Kazimierz Skowroński, szczerzy patriota i ofiarny działacz społeczny, od siedemnastu lat prezes kolbuszowskiego Towarzystwa Regionalnego.

Dr Kazimierz Skowroński zasnął w listopadzie 1974 roku podczas wygłaszania odczytu w Powiatowej Bibliotece Publicznej na temat historii kolbuszowskiego cmentarza, po czym zaraz zmarł. Siedem miesięcy wcześniej odszedł również na zawsze i jego starszy brat, prof. Jan Skowroński, także członek, założyciel i aktywista Towarzystwa Opieki nad Zabytkami i Towarzystwa Kultury w Kolbuszowej. Następnym prezesem tego Towarzystwa został Maciej Skowroński. Funkcję sekretarza przejęła mgr Halina Dudzińska, nauczycielka historii Liceum Ogólnokształcącego.

Wkrótce potem nastąpiły w Polsce wydarzenia nie sprzyjające pracy towarzystw regionalnych.

W lipcu 1975 roku zostały zmienione powiaty, istniejące od wieków, a pozostała dwustopniowa organizacja administracji państwowej,

województwa i gminy. Było w związku z tym wiele zamieszania, dużo ludzi zmieniło miejsce pracy i zamieszkania. Kolbuszowa — miasto, stała się też gminą obejmującą sześć najbliższych wsi.

Towarzystwo Kultury im. Juliana Macieja Goslara w Kolbuszowej, a raczej jego Zarząd dokonał poprawek w Statucie, ograniczając swoją działalność do miasta i gminy Kolbuszowa. Towarzystwo straciło wielu członków z dawnego powiatu kolbuszowskiego, z okolicy Majdanu Królewskiego, Ranżowa i Sokołowa Małopolskiego. W Sokołowie zaczęto myśleć o utworzeniu własnego towarzystwa regionalnego, co później istotnie nastąpiło.

Działalność Towarzystwa Kultury w Kolbuszowej osłabła. Rozwijało się natomiast upaństwowione, uniezależnione od Towarzystwa, Kolbuszowskie Muzeum Regionalne Lasowiaków, kierowane przez Macieja Skowrońskiego, prezesa Towarzystwa. W roku 1975 otrzymało ono nazwę Muzeum Kultury Ludowej (MKL). Dostało też pozwolenie na utworzenie Parku Etnograficznego, skansenu oraz dwadzieścia sześć hektarów ziemi koło Kolbuszowej na ten cel i olbrzymie kredyty.

Skansen, w którym stanęło wnet kilka drewnianych, zabytkowych budynków z okolicy Kolbuszowej i z północno-wschodniej części województwa rzeszowskiego, został uroczystie otwarty w maju 1979 roku przez prof. Wiktora Zina, wiceministra kultury.

W dawnym budynku muzealnym przy ul. Piekarskiej 19, zdobytym niegdyś przez Towarzystwo Opieki nad Zabytkami, pozostała na parterze sala do ekspozycji muzealnej, pozostałe zaś pomieszczenia zamieniono na biura dla administracji Muzeum. W jednym z tych pomieszczeń urzędują też co środę w godzinach od 9,00 do 12,00 skarbnik i sekretarz Towarzystwa załatwiający jego sprawy.

W maju 1977 roku odbył się V Walny Zjazd Towarzystwa Kultury im. Juliana Macieja Goslara w Kolbuszowej. Towarzystwo posiadało wtedy około stu pięćdziesięciu członków indywidualnych i dwóch członków zbiorowych. Członkami indywidualnymi byli jak dotąd pracownicy umysłowi tutejszych zakładów, głównie nauczyciele, a członkami zbiorowymi, nazwanymi też wspierającymi zostały dwa zakłady — Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” i Wytwórnia Betonów „Prefabet”. Roczna składka członków indywidualnych ustalono na kwotę 60 zł, członków zbiorowych na 120 zł. Wpłacały one jednak więcej. W skład Zarządu Towarzystwa wybranego na Zjeździe weszli: Maciej Skowroński — prezes, Stanisław Gil z Miejsko-Gminnego Komitetu PZPR -- pierwszy zastępca prezesa, mgr Marian Piórek - dyrektor Zbiorczej Szkoły Gminnej w Dzikowcu koło Kolbuszowej, drugi zastępca prezesa, mgr Halina Dudzińska - sekretarz, Eugenia Maciąg - skarbnik, księgowy, mgr Józef Bryk - drugi dyrektor Zbiorczej Szkoły Gminnej w Kolbuszowej, mgr Michał Czartoryski, Joanna Krzaklewska, Franciszek Mazur — emeryt,

Józef Niezgoda - dyrektor Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Kolbuszowej, poprzedni dyrektor tej Biblioteki Bronisław Kuczyński, członek, założyciel naszego Towarzystwa (zmarł nagle w 1975 roku w wieku 50 lat), Jan Sarapuk — emeryt, mgr Stanisław Szczęch — naczelnik Miasta i Gminy Kolbuszowa, mgr Jan Wiącek — pierwszy dyrektor Zbiorczej Szkoły Gminnej w Kolbuszowej i Maria Wrona. Członkami Komisji Rewizyjnej zostali: Barbara Krudysz — księgowy Muzeum Kultury Ludowej, mgr Tadeusz Miś i Anna Pikuła — naczelnik Działu Kredytu Narodowego Banku Polskiego w Kolbuszowej. Sąd Koleżeński stworzyli: Joanna Krzaklewska, Franciszek Mazur i Jan Sarapuk.

Uczestnicy V Zjazdu domagali się kontynuowania przez Towarzystwo wydawania biuletynów, starania się o pozwolenie wydawania stałego Rocznika Kolbuszowskiego i zajęcie się sprawą przygotowania monografii Kolbuszowej. Odczuwa się bowiem wielki brak różnorodnych pism dotyczących Kolbuszowej. Dawne „Biuletyny” przedstawiały dzieje tego miasta do XIX wieku. Potrzebne są koniecznie dalsze ich opracowania.

Po V Zjeździe Zarząd Towarzystwa Kultury w Kolbuszowej zebrał materiały na nowy biuletyn. O pozwolenie na jego druk zwrócił się Zarząd Towarzystwa do Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w Warszawie. Dostało jednak Towarzystwo tylko pozwolenie na druk broszurki, sprawozdania ze swojej dwudziestoletniej działalności. Sprawozdanie wydrukowano w 1979 roku. Obejmowało ono oprócz krótkiego sprawozdania pióra Macieja Skowrońskiego, szkic Michała Czartoryskiego o amatorskim ruchu teatralnym z pierwszych lat istnienia Polski Ludowej, życiorysy dziesięciu zmarłych a niegdyś aktywnych członków Zarządu Towarzystwa i jego biografię. Teraz Zarząd Towarzystwa postanowił robić walne zjazdy członków co dwa lata. Urządzono więc w 1979 roku VI Zjazd Towarzystwa. Na Zjeździe tym odeszli z Zarządu na własną prośbę, ze względu na zły stan zdrowia; Franciszek Mazur — członek, założyciel Towarzystwa, mgr Michał Czartoryski i Stanisław Gil. Wybrano zaś do niego nowych członków: mgr inż. Barbarę Kardys — kierownika Z-du Folia i Laminowania w Kolbuszowej, mgr Stanisława Kosiorowskiego - radcę prawnego Urzędu Miasta i Gminy w Kolbuszowej, mgr Janusza Skowrońskiego z Kolbuszowej — pracującego jako nauczyciel historii w Zbiorczej Szkole Gminnej w Niwiskach i mgr Józefa Sudoła — nauczyciela języka polskiego z Liceum Ogólnokształcącego w Kolbuszowej.

W 1980 roku rozpoczął się w Polsce wielki kryzys polityczny i gospodarczy. Powstał nowy Związek Zawodowy „Solidarność”, trwała akcja strajkowa i miało miejsce rozluźnienie się dyscypliny społecznej. W grudniu 1981 roku władze wprowadziły w Polsce na przeciąg całego roku stan wojenny. Towarzystwo Kultury im. J. M. Gosłara jednak działało nadal. Organizowało comiesięczne odczyty w Klubie Dyskusyjnym, członkowie

jego Zarządu dawali prelekcje na temat przeszłości Towarzystwa i Kolbuszowej w Klubie Seniora, w szkołach i na organizowanych tutaj koloniach czy letnich albo zimowych, obozach sportowych. Bardzo miłe stosunki przyjaźni utrzymywało z Zarządem Towarzystwa kierownictwo odbywanych w Weryni kolonii letnich młodzieży i dzieci z Huty „Baildon” w Katowicach.

W maju 1982 roku Zarząd Towarzystwa Kultury w Kolbuszowej uczcił 130 rocznicę śmierci swojego bohatera, Juliana Macieja Goslara. Wykonał i umieścił na ścianie budynku Muzeum Kultury Ludowej przy ul. Piekarskiej 19 i odsłonił w pierwszym dniu „Dni Kolbuszowej” tablicę pamiątkową z wizerunkiem Goslara oraz przygotował poranek w Bibliotece na jego cześć. Referat na temat życia Goslara wygłosiła Halina Dudzińska, zaś koncert słowno-muzyczny dali uczniowie tutejszego Społecznego Ogniska Muzycznego pod kierownictwem dyr. Krystyny Winiarskiej. W tym samym roku Zarząd Towarzystwa postanowił starać się o wydanie swojego pisma, mającego stanowić kontynuację dawnych biuletynów. Przyjął dla niego nazwę Rocznik Kolbuszowski.

Najpierw należało przygotować materiały dla rocznika. W związku z przypadającą w 1983 r. sto pięćdziesiątą rocznicą Dolskiego ruchu narodowo-wyzwoleńczego, określanego w historii mianem powstania albo partyzantki pułkownika Józefa Zaliwskiego, posiadającego pewne powiązania z Kolbuszową, koi. mgr Halina Dudzińska podjęła się opracowania tego powstańczego zagadnienia. Kol. mgr Marian Piórek zobowiązał się wykonać szkic o dawnych właścicielach Kolbuszowej i Weryni, a kol. mgr Janusz Skowroński zebrać dzieje budowy linii kolejowej Rzeszów — Kolbuszowa — Dęba Rozalin.

W listopadzie 1982 r., w okresie stanu wojennego odbył się VII Zjazd Towarzystwa. Niestety frekwencja członków była na nim niewielka. Zebrani omówili działalność organizacji, nie dokonując wyboru nowego Zarządu. Pozostawili dotychczasowych jego ludzi, upoważniając ich do przeprowadzenia w swoim gronie potrzebnych zmian osobowych. Wysunęli też wnioski na przyszłość. Domagali się przede wszystkim prowadzenia akcji wydawniczej.

Po Zjeździe Zarząd Towarzystwa powołał do swojego składu mgr Wiesławę Stawicką, Ob. Edwarda Mytycha — dyrektora ekonomicznego Wytwórni Betonów „Prefabet” oraz Ob. Jana Gorzelanego, byłego księgowego Gospodarstwa Rybnego. Jan Gorzelany wszedł do Komisji Rewizyjnej za koi. mgr Tadeusza Misia, zaś koi. Stanisław Kosiorowski do Sądu Koleżeńkiego na miejsce zmarłego koi. dyrektora Franciszka Mazura.

W tym samym roku Zarząd Towarzystwa zwrócił się do Miejsko-Gminnej Rady Narodowej z prośbą o nadanie dwóm kolbuszowskim ulicom imion dr Kazimierza Skowrońskiego i Marii Siedmiograjowej.

Zasługi dra Kazimierza Skowrońskiego dla Kolbuszowej są powszechnie

znane i zostały przypomniane powyżej. Maria Siedmiograjowa była niegdyś mieszkanką naszego miasta, nauczycielką jego Liceum, następnie zdobyła uznanie jako pisarka i pracownik rzeszowskiego Teatru dla Dzieci „Kacperek”. Miejsko-Gminna Rada Narodowa spełniła prośbę Zarządu Towarzystwa.

W 1983 r. Zarząd ten działał podobnie jak i w poprzednich latach. W roku następnym wypadła 40 rocznica powstania Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. W związku z tym członkowie Zarządu Towarzystwa Kultury uczcili pamięć byłych Kolbuszowian, którzy swoją pracą zawodową i społeczną przyczynili się znacznie do gospodarczego i kulturalnego rozwoju rodzinnej miejscowości. Złożyli kwiaty i zapalili światła na ich grobach, po czym poświęcili im wspomnienia na zebraniu Klubu Dyskusyjnego przy Bibliotece Publicznej.

W tym samym prawie czasie, niektóre osoby z Zarządu Towarzystwa starały się dać swój wkład, chociażby niewielki, w przygotowanie muzealnej wystawy pod tytułem „Kolbuszowa - moje miasto”. Piękną tą wystawę zorganizowała Dyrekcja Muzeum Kultury Ludowej wielkim nakładem kosztu i wysiłku, eksponując na niej okazy dawnych historycznych mebli kolbuszowskich, dokumentów, fotografii, plakatów. Cenną ekspozycję zwiedzała przez ponad rok głównie młodzież szkolna, poznając z przyjemnością pamiątki tutejszej przeszłości. Oglądali ją również przedstawiciele towarzystw regionalnych z województwa rzeszowskiego, przyjeżdżając do Kolbuszowej z inicjatywy mgr Zbigniewa Wawszczaka, sekretarza Rzeszowskiego Towarzystwa Kultury, darzącego wielką życzliwością nasze Towarzystwo.

Z okazji jubileuszu Polski Ludowej członkowie Zarządu tego Towarzystwa, szczególnie kustosz Maciej Skowroński i mgr Marian Piórek odbywali okolicznościowe prelekcje w miejscowych zakładach pracy. W połowie tego 1984 r. zostały wykonane prace, przewidziane do projektowanego Rocznika i oddane do redakcji i recenzji. Recenzji ich dokonał doc. dr hab. Józef Półciwiarzek, kierownik katedry historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie.

Jednak tekst kol. Haliny Dudzińskiej o powstaniu płk. Zaliwskiego okazał się za duży do małego Rocznika Kolbuszowskiego i autorka musiała przystąpić do opracowania jednego jego fragmentu.

W listopadzie omawianego roku Zarząd zwołał VIII Zjazd Towarzystwa. Wobec małej ilości przybyłych członków znowu przedłużono kadencję starego Zarządu z tym, że zwolniono kol. Eugenię Maciągową, na jej prośbę, z pełnienia obowiązków skarbnika i księgowego Towarzystwa.

Kol. E. Maciągową pełniła te obowiązki, ofiarnie i skrupulatnie przez dwadzieścia siedem lat, od powstania Towarzystwa, będąc duszą i mocnym filarem. Prezes Maciej Skowroński złożył ustępującej serdeczne podziękowanie i poprosił o zachowanie tytułu honorowego skarbnika Towarzystwa

Prowadzenie zaś jego kasy i księgowości Zarząd przekazał Ob. Barbarze Krudysz — księgowej Muzeum Kultury Ludowej.

W 1985 r. Zarząd Towarzystwa Kultury w Kolbuszowej omawiał materiały do Rocznika, zwrócił się do Departamentu Książki M. K. i Sz. z prośbą o pozwolenie na jego druk, współdziałał z Klubem Dyskusyjnym, interesował się ochroną starych kolbuszowskich drzew, zabytkowych nagrobków na cmentarzu i znowu prosił tutejszą Miejsko-Gminną Radę Narodową o nadanie dwóm ulicom w Kolbuszowej imion osób związanych z naszymi stronami i uznanych za zasłużone. Imion i nazwisk prof. Mariana Batki oraz Antoniego Mańkowskiego.

Marian Batko mieszkał w naszym mieście na początku obecnego stulecia. Był najpierw uczniem, a następnie nauczycielem jego Prywatnego Gimnazjum. Później uczył w szkołach średnich w Krakowie. Tam w czasie II wojny światowej został aresztowany przez Niemców i umieszczony w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu. Zginął, oddając swoje życie za młodego chłopca skazanego na śmierć. Postać tego cichego bohatera wspominała nie raz polska prasa i telewizja.

Antoni Mańkowski przyszedł na świat w XIX wieku jako syn dzierżawcy folwarku we wsi Dubas koło Kolbuszowej. W dojrzałym wieku był jednym z pierwszych socjalistów galicyjskich i organizatorów związku zawodowego drukarzy we Lwowie. Świadczą o tym zapisy w różnych opracowaniach naukowych.

W ciągu trzydziestu lat istnienia Towarzystwa Kultury im. Juliana Macieja Gosłara w Kolbuszowej przeszło przez nie wielu ludzi, zwłaszcza nauczycieli.

W 1986 r., w chwili oddawania tego rocznika do druku — wykaz członków Towarzystwa przedstawia się, w porządku alfabetycznym, następująco:

1. Augustynowicz Janina	19. Czernikowska Maria
2. Bajor Stanisława	20. Czachor Julia
3. Bajor Wanda	21. Drewnicki Jan
4. Batory Franciszek	22. Drzewicki Gabriel
5. Baba Kazimiera	23. Dubiel Stanisław
6. Biesiadecka Bożena	24. Dudziński Andrzej
7. Blicharz Janina	25. Dudzińska Halina
8. Bochniarz Barbara	26. Dutkowska Zofia
9. Bryk Józef	27. Dyło Stanisław
10. Byszewicz Czesław	28. Dziuba Jerzy
11. Burkiewicz Helena	29. Flis Zbigniew
12. Chmielowiec Genowefa	30. Franczyk Maria
13. Chruściel Stanisław	31. Fraczek Aleksandra
14. Chrząstek Aleksandra	32. Fraczek Katarzyna
15. Czachor Józefa	33. Frok Zofia
16. Czapka Stanisław	34. Furgał Józef
17. Czartoryski Michał	35. Garbacka Cecylia
18. Czartoryska-Sziler Ewa	36. Gaweł Katarzyna

37. Gil Janusz
38. Gil Stanisław
39. Ginda Urszula
40. Golis Halina
41. Gorzelany Jan
42. Górecka Zofia
43. Górka Józef
44. Grabieć Elzbieta
45. Hawro Michał
46. Hrycyszyn Eleonora
47. Iwaniak Jan
48. Jachyra Julian
49. Janczyk Stanisław
50. Januszewska Stefania
51. Jaromski Ignacy
52. Jemiolo Zofia
53. Kaczor Julia
54. Kardys Barbara
55. Karkut Ewa
56. Kata Czesław
57. Kata Zofia
58. Kazior Walenty
59. Kitrys Helena
60. Klinke Maria
61. Kłosiński Bogusław
62. Kochanowska Anna
63. Koczoń Zofia
64. Komaniecka Łucja
65. Kosiorowska Janina
66. Kosiorowski Stanisław
67. Kostój Zofia
68. Kozakiewicz Maria
69. Koziuk Aleksandra
70. Kozubal Stanisława
71. Kożuchowska Maria
72. Krakowska Maria
73. Krudysz Barbara
74. Krzaklewska Joanna
75. Kuna Gizela
76. Kurda Maciej
77. Kuryło Zofia
78. Kwas Antoni
79. Kwas Stefania
80. Kwolek Zofia
81. Laube Maria
82. Lenart Aniela
83. Lenart Zbigniew
84. Lew Stefan
85. Łagoda Waława
86. Łysiak Zdzisław
87. Maciąg Eugenia
88. Madej Zofia
89. Madura Zofia
90. Malec Jan
91. Marek Anna
92. Margański Marian
93. Margański Stanisław
94. Markiewicz Mieczysław
95. Matejkowski Henryk
96. Mazan Andrzej
97. Maziarz Mieczysław
98. Mazur Franciszek
99. Mazur Helena
100. Micek Zofia
101. Michalska Danuta
102. Mierzwa Anna
103. Miś Tadeusz
104. Mrocza Wojciech
105. Nidental Zofia
106. Niezgoda Józef
107. Nowak Grzegorz
108. Olszowy Janina
109. Ozimek Władysław
110. Pacy na Zofia
111. Piekarz Barbara
112. Pikuła Anna
113. Pikuła Antoni
114. Piórek Marian
115. Pleban Ewa
116. Plis Władysław
117. Popek Benedykt
118. Popielarz Marta
119. Posłuszny Halina
120. Przybyło Helena
121. Przywara Jerzy
122. Puchalski Eugeniusz
123. Puzio Kazimierz
124. Ragan Jan
125. Rozborska Bogumiła
126. Rybak Anna
127. Rybicka Danuta
128. Rychlicki Bogusław
129. Rusin Grażyna
130. Ruta Maria
131. Rząsa Roman
132. Sajdak Franciszka
133. Salach Irena
134. Sarapuk Jan
135. Serafin Franciszek
136. Serafin Piotr
137. Serafin Tadeusz
138. Sito Janina
139. Skoczek Halina
140. Skowroński Janusz

141. Skowroński Maciej	169. Warchoń Zofia
142. Skóra Elżbieta	170. Wąsik Zofia
143. Smyrski Stanisław	171. Wąsowicz Stanisław
144. Snopkowska Kazimiera	172. Weryńska Zofia
145. Sochacka Krystyna	173. Węglarz Edward
146. Staniszevska Maria	174. Wiącek Jan
147. Starzec Irena	175. Wiącek Julian
148. Starzec Romana	176. Wielgosz Józefa
149. Staszalek Józef	177. Wilk Elżbieta
150. Sta wieka Wiesława	178. Wiik Helena
151. Stępień Zdzisław	179. Wilk Wojciech
152. Stępień Zenon	180. Winiarska Krystyna
153. Stobierski Tadeusz	181. Winiarski Zbigniew
154. Stolarz Cecylia	182. Wrona Maria
155. Styga Jan	183. Wójcicka Ewa
156. Sudol Józef	184. Zaletański Jan
157. Szadkowska Bronisława	185. Zaletańska Kazimiera
158. Szafraniec Teresa	186. Zawiślak Czesław
159. Szafrńska Maria	187. Zembrowska Krystyna
160. Szydło Zofia	188. Zielińska Aleksandra
161. Szular Wincenty	189. Zieliński Władysław
162. Świerk Maria	190. Zięba Waldemar
163. Tokarz Irena	191. Ziolo Joanna
164. Tokarz Karol	192. Zywer Cecylia
165. Tylutka Eugenia	193. Żarecka Kazimiera
166. Tylutki Ryszard	194. Żeglin Tadeusz
167. Uliasz Jan	195. Żmuda Barbara
168. Warchoń Jan	

Członkami zbiorowymi są: Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” w Kolbuszowej, Wytwórnia Wyrobów Betonowych „Prefabet” w Kolbuszowej i Rzeszowskie Fabryki Mebli oraz Zakłady Obuwnicze „Respan” w Kolbuszowej.

W 1986 r. członkami Zarządu Towarzystwa są: kustosz Maciej Skowroński — prezes, mgr Marian Piórek — zastępca prezesa, mgr Halina Dudzińska — sekretarz, Barbara Krudysz — skarbnik i księgowy, mgr inż. Barbara Kardyś, mgr Stanisław Kosiorowski, Joanna Krzaklewska, Eugenia Maciągowa, dyrektor Edward Mytych, dyrektor Józef Niezgoda, Jan Sarapuk, mgr Janusz Skowroński, mgr Wiesława Stawicka, mgr Józef Sudol i Maria Wrona. W skład Komisji Rewizyjnej wchodzi: Jan Gorze-lany, Aniela Lenart i Anna Pikuła, w skład Sądu Koleżeńskiego zaś: Stanisław Kosiorowski, Joanna Krzaklewska i Jan Sarapuk.

Zarząd Towarzystwa Kultury im. Juliana Macieja Gosłara pragnie zdobywać dla Towarzystwa nowych członków, ludzi posiadających zmysł pracy społecznej, którzy by Towarzystwo to prowadzili i rozwijali dalej

w następnym trzydziestoleciu i podnosili kulturę i ochraniaли zabytki przeszłości w Kolbuszowej i jej regionie.

*Za Zarząd Towarzystwa
Halina Dudzińska
sekretarz*